

Slovenska Gospodinja

Izhaja vsako 3. soboto v mesecu kot priloga »Naš. Listu« in velja posebej prejemana na leto 3 K.

Leto V.

V Ljubljani, 23. januarja 1909.

Št. 1.

Uredništvo »Slovenske Gospodinje« je v Ljubljani, Mestni trg št. 17

Naša bodočnost.

Boj človeka za vsakdanji kruh je čim dalje težji in okrutnejši. Vsak posameznik se mora boriti z vsemi silami, da vztraja in doseže kaj uspešnega v svoji stroki. Le resni, delavni ljudje pridejo poštenim potom na svoj zaželjeni cilj. Kakor pa se bore posamezniki za svoj obstanek, tako bijejo tudi celi narodi hud konkurenčen boj, v katerem zmagajo le oni, ki so zdravi, ki so znali priti do blagostanja in so si znali z urejenim rodbinskim življenjem ustanoviti tudi urejene, srečne razmere. Le premožni narodi z mnogoštevilnimi in dobrimi ter zdravimi, delavnimi močmi imajo pred sabo lepo bodočnost.

Zato nam je predvsem skrbeti, da si vzgojimo Slovenci krepak, duševno in telesno čil naraščaj ter da omejimo umrljivost otrok. V ta namen bi se morale povsod ustanovljati šole za mlade matere, prirediti bi se morali učni tečajji, kjer bi dobivala odrasla dekleta in matere navodila, kako je treba ravnati z dojenčki, kako se je vesti materi pred porodom in po porodu. Nevedna, neizobražena mati naredi na prigravarjanje svoje matere, stare matere, tete, babice čestokrat toliko napak, da se mora človek naravnost čuditi velikanski življenski energiji in krepkemu zdravju naše dece. Kako pa naj ve mlada mati prav ravnati s svojim otrokom, če se tega ni nikdar učila? Ako imamo izučene bolniške strežnice, koliko bolj nam je treba izučeni otroških strežnic, saj je ustroj otrokovega telesca neizmerno finejši od organizma odraslega človeka. Predvsem pa bi se moralo materam vcepiti v meso in kri, da je dojenje edino prava, najcenejša in najkomodnejša hranitev otrok. Omogočiti se pa tudi mora materi, da ima svojega otroka pri sebi in da se lahko odtegne ta čas delu, ker delo po tvornicah je najhujši sovražnik dojenja. Bolniške blagajne bi morale izplačati doječi materi bolniščinino.

Treba je dalje napraviti za matere takozvane jaslice, oskrbovališče za mlade matere, skratka najdenišnico. Cesar Jožef II. je leta 1784 ustanovil napravo, ki je bila za oni čas občudovanja vredna, namreč nižjeavstrijsko najdenišnico na Dunaju. Koliko člove-

škega materiala je rešila pogube ta naprava! Kako velikanske vrednosti je za otroka in mater, ako jo sprejme dežela v svoj zavod, kjer lahko hrani svojega otroka in dobi po vrhu še za to svojo samo ob sebi umevno dolžnost nagrado in odškodnino! Tako se reši gotove smrti ubogo dete. V kako strašnem položaju je marsikatera mlada, zlasti nezakonska mati, to se mnogim niti ne sanja ne. Kmalu po porodu izpuste mlado mater iz deželne porodnišnice na cesto. Brez denarja, brez perila za otroka, brez stanovanja išče po vsem mestu kake stare ženske, ki jo sprejme pod streho. Pa pod kakšno streho! Brezzračna, mokrotna luknja. Kako moremo zahtevati, da bi ostala oslABLJENA mati in neutrjeni organizem otroški zdrava? Nedostajajo jima hrane, zmrzovati morajo in v takih brlogih, kjer niti za dva odrasla človeka ni prostora; na slami leži, brez plenice, brez postrežbe, neumiti, po pet otrok. Matere pa letajo po ulicah in si iščejo služb, ako jih dobe, je sreča; ako ne, pa si poiščejo »drugega zaslužka«, češ, ob ugled sem že tako, pa vsaj lakote ne poginem. Otroci pa se mora zadovoljiti s hrano, ki mu razun črevesnih bolezni prinese tudi tuberkulozo! Pač malo nam pomagajo potem hiralnice in sanatoriji za bolne na pljučih, ko dobi že toliko malih otročičkov v prvih mesecih tuberkulozo potom kravjega mleka, ali pa kostne bolezni vsled vlažnega, temnega stanovanja in pomanjkljive hrane.

Tukaj morajo zastaviti zdravniki, zdravoslovci in drugi merodajni faktorji vse svoje sile. Ravnati se moramo po modernem zdravstvenem principu: Človeka obvarovati bolezni, ohraniti ga zdravega, to je prva dolžnost, v drugi vrsti šele ona, zdraviti bolezni, ki je že izbruhnila. Ako rešimo mladi, nepokvarjeni organizem otroški, smo izkopali velikanski zaklad energije, delavnosti, zdravja in na ta način smo naložili v tem organizmu porabljeni kapital s 1000 odstotki! S tem seveda ni rečeno, da niso druge zgolj človekoljubne naprave tudi potrebne. Pa zakaj se človekoljubnost začne šele takrat, kadar dotični organizem sam začne vpiti in zahtevati, da se oziramo nanj? Ali tisti ječeči vriski, hripavi glaski, ki prihajajo iz shujšanih prsec, niso vredni, da jih upoštevamo? Vsak jetičnik velja človeško družbo

na dan tri krone, mora se lečiti mesece in mesece, preden postane zopet dela zmožen, toda kmalu se pa zopet vrne v bolnišnico! Za tri krone na dan lahko redimo tri zdrave, čvrste ljudi in koliko talentov med njimi! Seveda jetičnika ne smemo pustiti umreti, skrbeti moramo pa tudi, da bo čim dalje manj jetičnikov na svetu. Zato začnimo že pri dojenčkih, ki jim posvečajmo največjo skrb in ljubezen!

Ne bodimo ozkosrčni! Vsak otrok nam mora biti ohranjen, iz vsakega mora postati na duhu in telesu zdrav, delaven Slovenec. Potem bodo bolnišnica, hiralnica, sanatorij in blaznica za polovico manj polni. V dosego tega nam ni treba drugega, nego ravnati se po naravi. Z vsakim otrokom v zdrave, snažne razmere, materi ali dojki v hranjenje, samo malo ozira in truda in obrodilo bode tisočeri sad za nas, za narod, za državo v idealnem in materialnem oziru. Pripominjam, da bi najdenišnica v pravih rokah in pod vodstvom izkušenih, moralno visokostojajočih faktorjev bila tudi vzgojilnica za matere, ki se pod sedanjimi razmerami, ko pridejo iz bolnišnice, velikokrat še hujše izkvarijo in so potem družbi v nadlego. Tako bi pa družbi tudi v marsikateri nesrečni nezakonski materi ohranili koristen ud.

Merodajni činitelji in voditelji naroda naj bi tej stvari posvetili ono pozornost, ki jo zasluhuje v visoki meri.

Josip Premk:

Olga.

Kadar se preselim v novo stanovanje, sem prvi večer vedno zelo nemiren, nekako nezadovoljen, ker tako težko se mi zdi sprijazniti se z novimi obrazi, z neznanimi ljudmi, ki mislijo o tujcu bogve kaj, da res ne vem, ne kod, ne kam...

Toda tej muki sem se bil tekom časa že nekoliko priučil; druga muka pa, ki leži v srcu tako težko priklenjena, je zavest, ki ogreni toliko v samoti in zapuščenosti prebitih ur: skrb za bodočnost.

Včasih se takih nadležnih skrbi siloma otresem, prvi večer v kakem novem stanovanju pa se me oklenejo vselej iznova z vsemi kremplji.

Pred nekaj dnevi je bil tak večer, poln nemira in temne slutnje. Proti polnoči je že bilo, ko sem še enkrat pogledal po razmetanih papirjih, in legel v postelj.

Ali spati nisem mogel. Premetaval sem se od leve na desno in zopet nazaj, in kadar sem zastrmel v temo, se mi je zazdelo, da se plazi sem proti meni

nekaj groznega. Dvignil sem se, da odstranim zaveso pri oknu.

Zunaj je žvižgala burja kot četa polnočnih duhov, vršalo je čez strehe in se izgubljal tam nekje visoko v zrakovih, odkoder se je nenadoma zopet porodilo...

Noč je bila čista, zamolklo nebo tako gosto posuto z brušenimi biseri, kakor mračen vrt poln jasnih hrizantem, in v srebrni barki se je vozil mesec.

Ko je razlila mesečina svoje prosojne toke po moji sobici tja do zadnjega kota, sem zopet legel in takrat sem začul iz sosedne sobice neko pridušno šepetanje.

Od začetka se mi je zdelo, da je to le morda pretrgan, zamolkel žvižg burje, ki je našla v moji sobico kako prosto razo, a glas je postajal vedno razločnejši, dasi je bilo vse tako pridušeno in trepetajoče, da sem zadržtel ob misli, da se godi morda kaj hudega...

In čez nekaj časa je zopet vse utihnilo.

Hotel sem odmakniti omaro, ker vrata v sosedno sobo so bila zastavljena z omaro za obleko, a bal sem se, da provzročim hrup in bi lahko s tem onemogočil vse prisluškovanje.

Kmalu se je tisto vzdihovanje zopet ponovilo in tedaj sem tudi čul, da nekdo po nečem tolče in mrmra nerazločne besede.

Glas, ki je prosil, je bil visok, čist in poln bolesti; sklepal sem, da vzdihuje mlada ženska.

Ko sem nastavljal uho na razpoko ob zapahu, da slišim razločneje, je nekaj butnilo ob vrata, da sem prestrašen odskočil. V sosedni sobi je isti hip zaškripala postelja in glas, ki se je boril z jokom, je prihajal grgraje iz stisnjene grla:

»O, milost, Alfred, milost!...«

Nato je nekdo drugič butnil po njenih prsah, ker glas je z udarcem obmolnil in izvil se ji je samo bolesten, pridušen krik, nakar je zopet zaropotalo ob vrata in nato z glasnim ropotom padlo na tla.

»O nikar, prosim! Nikar!«

Glas je bil sedaj že popolnoma jokav, a vendar še tih, a možki je odgovarjal sikaje:

»Prokleta —!«

Potem se je nekdo previdno oddaljil; zdelo se mi je, da so se zaprla vrata na hodniku in jok je v sobi počasi pojenjal. A vzdihovanje se je čulo še dolgo; proti jutru je moralo že biti, ko je vse potihnilo.

Drugi dan sem poprašal gospodinjo, kdo stanuje v sobi poleg moje.

Izprva me je gledala nekako začudeno, menda se ji je zdela čudna moja radovednost, a ko sem povedal, kaj sem čul ponoči, je raztegnila svoj starikavi obraz v tako neverjetne gube, kakor da sem ji razodel bogve kako skrivnost.

»Za božjo voljo! Dva novoporočenca vendar!« je zavzdihnila, in malo da nisem zavzdihnil z njo tudi jaz, ker to me je naravnost presenetilo.

»In, da jo pretepa, pravite —?« je hotela zvedeti še nadalje, a jaz sem skomignil z rameni, kakor se spodobi na taka vprašanja, in sem odšel v svojo sobo.

Drugi večer se je ponovilo isto.

Tisti ženski glas, ki je prosil nekoga, je bil tako obupano cvileč, da me je pretresalo do mozga. Naposled se nisem mogel več premagovati in potrkal sem s palico na steno, na kar ni bilo čutiti več nikakega glasu.

Naslednjega dne pa je proti poldnevu nekdo potrkal na moja vrata.

Na odziv je vstopila mlada ženska, bleda, z grozno udrtimi očmi, a še vedno lepa in — blagoslovljena.

»Oprostite, — vi ste ponoči trkali na steno?«

In jaz sem takoj spoznal tisti glas, ki je prosil in ječal v sosednji sobi.

»Tako je, milostljiva!«

»In zakaj?« me je vprašala plaho, kakor je bila plaha in boječa vsa. Zdi se mi, ako bi bil, v tistem trenutku nenadoma zakričal nad revico, bi se bila iz strahu zgrudila na tla, toliko neizražene bolesti, sramu in vsega gorja sem videl v njenih velikih, nekoliko motnih očeh.

»Čul sem neko vzdihovanje, to se pravi — tako se mi je zdelo, kakor da bi nekdo nekoga pretepal in čul sem neke prošnje —«

Dalje nisem mogel govoriti, ker ob vsaki besedi, ki sem jo izrekel, je vidno zadržala, in veliko usmiljenje sem naenkrat začutil do nje.

»Vi ste torej čuli?« je dejala, ker drugega menda ni mogla.

Jaz sem prikimal.

»In kaj ste mislili, da se godi?« me je vprašala čez nekaj časa in pristopila nekoliko bliže.

»Sedite, prosim, slabi ste!« sem jo poprosil, ker nerad sem ji odgovoril resnico, lagati pa se nisem upal, ker take oči, oprane od solz in motne od hrepenjenja, so mi tako drage, da jih nerad onečaščam z neresnico.

»Ali ste komu o tem kaj povedali?« me je poprašala zopet in jaz sem odkimal, ker sem videl, da tako želi.

»Ne govorite o tem nikomur,« me je zaprosila. »Vi ste mladi in boste lahko doživeli še kaj grozovitejšega kakor je to —! Molčite o tem, prosim vas, da se ne zve!«

Pri tem je pogledala v tla in je zavzdihnila. Resaste trepalnice so se ji za hip zaklopile, da je bilo videti med udrtim, črnim kolobarčkom pod očmi in gostimi obrvi, ko tanka, svilena ščetka, skozi katero se je komaj videla raza črnega očesa.

»Vi ste se, kakor sem čul — komaj — poročila —?« sem si dovolil predrzno vprašanje, kar jo je spravilo očividno v zadrego, ali nekoliko krutosti je bilo treba, ker bal sem se, da mi drugače ostane stvar nejasna.

»Vi ste se za vse zanimali — že vidim,« je pripomnila čez nekaj časa. »No, da —.« In pri tem se je nasmehnila, ali njen smeh je bil tako grenak; zdi se mi, da se tako nasmiha obsojenec pod vešali. Samo tista boleštna poteza ob ustnih se je namreč nekoliko zaokrožila, oči pa so ostale otožnoresne in ves obraz je bil poln trpljenja.

»Morda imate za to pravico...«

Ne vem, kaj je mislila s tem, ali zdi se mi, da je uganila moje misli, ker zelo otožen je postal njen pogled...

»Vidite, — jako nerada govorim, ali skoraj moram, ker vem, da ne boste mirovali prej, dokler niste s stvarjo na jasnem. Že pri gospodinji ste spraševali, kaj ne?«

Ali sem hotel še lagati? —

»Da!« sem ji priznal nekoliko osramočen, ker sem ji pred trenutkom zatrdil, da sem o vsem molčal, in uvidel sem, da je treba pri njej največje odkritosrčnosti.

»No, vidite,« je pričela in zrla v tla, kakor da se sramuje lastnih besed — »slučaj je hotel, da moram govoriti več kot mi je ljubo.«

Tega sem komaj čakal in nisem se hotel opravičevati s kako prisiljeno in nepotrebno frazo, ki bi lahko pokvarila vse.

»Sicer mi je itak včasih tako, da bi najraje razkrila svojo bolj vesoljnemu svetu, ne pa samo enemu človeku, a bojim se — —«

Dalje menda ni mogla, debela solza ji je potekla po licu.

»Govorite, milostljiva,« sem ji pomagal — »laže vam bode, ako se vam zdi vredno razkriti svoje gorje človeku, ki ga vidite danes prvič —«

»To je vseeno,« je dejala — »kakor vidim, niste menda eden najhujšobnejših, ampak povedala vam bom le zaradi tega, da ničesar o tem, kar ste čuli v noči, ne poveste mojemu soprogu!«

Jaz sem se začudil in nisem vedel, pri čem, da sem.

»Da, zaradi tega —« je nadaljevala. »Moj soprog je odsoten, ali povrne se kmalu — na trgovski ladji je — — Pa, da vam povem od začetka — samo molčite! — Vidite, sedaj bo menda že štiri leta, da, o Veliki noči je bilo, ko sem se spoznala z Alfredom, prijateljem in sošolcem mojega brata. Takoj prvi večer, ko je prišel k nam v posete, napravil je name vtisk, kakor še nikdo do tedaj. Bil je bolj redkobeseden, resen in duhovit, in dasi sem se premagovala na vse načine, da se ne izdam, kako mi je ljub... je vendar to kmalu opazil.

Imela sva večkrat priliko, da bi si razodela, kar sva nosila drug za drugega v srcu, vendar on tega ni storil, dasi sem vedela, da me ljubi, ker vsako željo mi je bral kar iz oči, in nikamor skoraj nisem stopila, da bi ga ne srečala.

Čakala sem vedno, da mi pove tisto težko pričakovano tajnost, ki mi je bila takrat edini up mojega srca, ali molčal je in mi govoril samo s pogledi.

»Nikdar, nikoli bi se jaz ne ponižal tako, da bi priznal in prosil ljubezni kako deklico —« mi je dejal nekoč, ko sem jaz že sama napeljala pogovor nato in iskala priliko, da bi se mu izpovedala, ker trpela sem, kolikor more trpeti ženska, ki ljubi brez upa...

Tako je minulo leto.

Alfred me je spremljal po vseh izprehodih, povsod je bil ob meni, pri nas doma že popolnoma domač, kazal je vidno, da me ljubi, samo povedati tega ni hotel.

Naposled so menda uganili njegov namen tudi moji starši, in ni jim bilo ljubo, ker bogat ni bil, študiral je takrat na slikarski akademiji, in večkrat je sam priznal, da je njegova bodočnost nejasna in negotova.

In začeli so ga nekako prezirati, kar mi je zadalo še večje rane...

Čez nekaj tednov potem mi je naenkrat povedal, da odpotuje.

»Zelo rad se bom spominjal ur, ki sva jih skupaj preživela —«, mi je dejal ob slovesu, a jaz sem molčala, ker nisem mogla govoriti.

In odšel je, ne da bi mi bil povedal, kaj nosi zame v svojem srcu.

— Tu je nekoliko umolknila, kakor da izbira še enkrat tiste davne, lepe spomine, da jih razloži pred seboj ko dražestne cvetke, vele in usahle, ki ne bodo vzcvetele nikdar več...

„In ni ga bilo dve leti —«, je nadaljevala z nekoliko bolj tihim glasom. »Pisal mi je večkrat, vedno skoraj v pijanosti, in jaz sem se bala, da ga izgubim...

Tretje leto mi ni pisal skoraj ničesar in že sem bila gotova, da me je pozabil.

Starši so me med tem seznanili s tem Maksom, ki je sedaj moj mož, da, vse ni pomagalo ničesar, morala sem se poročiti. Sicer pa sem na zadnje že tudi sama obupala, da bi bila kdaj Alfredova, ker od njega ni bilo nikakega glasu več. Nekaj dni po poroki pa sem dobila pismo, ki ga nosim vedno v nedrih.

Pri tem je posegla po pismo in mi ga je izročila. Na papirju se je poznalo, da ga je mnogokrat orosila s solzami, in prijel sem ga kot kako sveto relikvijo in prav tako svečano čital:

Draga Olga!

Čestitam k Tvoji poroki. Vedel sem od nekdaj, da bo prišlo tako, a vendar sem čakal, ker zlato se čisti v ognju. Ti me nisi ljubila nikdar, in prav, da se nisem ponižal s — prebodenim srcem. A danes, vedi, da sem Te ljubil, kot še nikdar nobene — a sedaj Te sovražim, oh, tako sovražim!

Alfred.

Ko sem prečital, je nadaljevala:

»Tako sem mu odpisala dolgo pismo, polno ljubezni in prošenj, naj mi odpusti, ga rotila, zakaj je molčal, ker jaz sem še vedno vsa njegova.

In kmalu me je nenadoma posetil. Moj soprog je večinoma na potovanju, in Alfred pride do mene, kadar hoče. Ali to ni več on. Jaz ga skoraj ne poznam; zdaj je tako krut in zame ima samo še psovke — pa saj ste čuli v noči! Ali vse pretrpim radovoljno, ker slajša mi je njegova pest, kot sto poljubov mojega moža. O, kako ga prosim, naj mi odpusti, da sem molčala in tajila ljubezen, a on samo kolne ta ženski ponos, ki hoče, da bi možki prosjačil ženske ljubezni. Pa sedaj je vse prepozno. Tudi on se je izgubil, vsak večer prihaja — pijan. Ali vendar ga težko pričakujem, ker moje hrepenenje po njem je bilo tako veliko, da se ne da utešiti.

Sedaj veste vse, a molčite, prosim vas, da ne zve moj mož, sicer bi me tepel še on!

Zahvalil sem se ji s pogledom in potem je kmalu odšla.

Tretjo noč se je ponovilo isto. Spati seveda nisem mogel in premišljeval sem samo, kako čudna so človeška pota.

Četrto noč pa sem čul na hodniku mnogo korakov in to se mi je zdelo čudno, ker je bilo že precej pozno. Do jutra je bilo slišati mrmranje, zdihoavanje in tekanje.

Zjutraj sem zvedel, da je revica umrla na — prežgodnjem porodu.

Pokopali so jo in šel sem za pogrebom, otožen in žalosten.

Danilo:

Mladosti.

Tone mi solnce za gore, za vode,
nikdar to solnce več vstalo ne bode,
solnce — mladost.

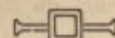
Rože je krasne nekaj izvabilo
solnce to, rože stotere gojilo
solnce — mladost.

Ptice so drobne v grmovju žgolele,
skrbno si gnezdeca mehka so plele,
pele prostost.

Zbor je bil glasen to, glasen, številen,
jaz sem kapelnik bil, takt vsak pravilen,
pele — prostost.

Zdaj pa se krči zbor,
megle beže od gor —
v srcu je žalost.

Vetri se zdaj tepo
z drevjem... kje slavci so —
v srcu je žalost!

M. Govékarjeva:

Češko ženstvo in češka deželna volilna reforma.

Se do nedavna se je omejevalo delovanje čeških žen samo na nepolitične stroke. Šele v poslednjih letih se je začela češka žena z vso energijo potezati tudi na polju politike za svoje pravice, in reči moramo, da si je pridobil »Odbor za volilno pravico«, na čelu mu znane feministke Františka Plamínkova, Marie Tumova, Olga Stranska in Karla Machova, kar čez noč ugledno ime. To priznava z vsem spoštovanjem in neprikritim občudovanjem tudi »Bund«, glasilo združenih avstrijskih ženskih društev. Kako odločno so nastopile Čehinje preteklo leto za časa deželnozborskih volitev! Dosegle so izdaten moralen uspeh. A tudi sedaj ne drže križem rok.

Češka dobi namreč novo deželno volilno reformo. Pri tej priliki so se zavzele Čehinje z največjo vnemo za splošno volilno reformo. Že v jeseni so se udeležile v velikem številu manifestacijskega obhoda socialnih demokratov ter manifestacije narodnocialne stranke. 2. oktobra m. l. so priredile same impozanten shod za splošno in enako volilno pravico. Na tem shodu so češke žene enoglasno sklenile resolucijo, ki v njej naglašajo, da ne bodo mirovale prej, dokler se ne vpelje v deželni zbor splošna, enaka in direktna volilna pravica za oba spola. Potom odličnega deželnega poslanca pa so oddale deželnemu zboru tudi peticijo. Z zanimanjem in strahom je vse pričakovalo nove volilne reforme. 9. oktobra m. l. je predložila vlada deželnemu zboru novo volilno reformo, ki pa je popolnoma prezrla — ženske. Ne samo, da češke žene niso dosegle splošne aktivne in pasivne volilne pravice, odvzeli so jim celo ono, kar so imele že od leta 1861; volilna reforma namreč naglašja, da smejo voliti in voljeni biti v 4. kuriji le moški, medtem ko je govoril dosedanji volilni red le o »osebah« in ni izključeval žensk. Vsi praški napredni dnevnikarji so ogorčeno protestirali proti tem kričečim krivicam. 13. oktobra pa se je zbralo češko ženstvo in češko napredno moštvo v veliki dvorani vinogradskega Narodnega doma, da izreče iznova svoje ogorčenje nad krivičnim ravnanjem vlade. Shoda so se udeležili zastopniki vseh čeških strank. Glavna govornica je bila meščanska učiteljica, gdč. Tumova; z energičnimi, a zmernimi besedami je obtoževala one, ki so — ne poznavajoči politične zrelosti češke žene in njenega znamenitega stališča v zgodovini češkega naroda — ugrabili jej to, kar je bilo njena last že pol stoletja. Predlagala je, naj se vroči dež. zboru peticija s sledečimi zahtevami: 1. Deželni zbor naj se ravna pri svojih razpravah po dnevnem redu. — 2. Vladna predloga naj ne bo temelj

volilne reforme. — 3. Vlada naj pove, zakaj je hotela češko ženo v njenih pravicah tako kruto prikrajšati. — Ta peticija se je izročila vsem češkim političnim klubom in zastopniku vlade.

Odgoditev češkega deželnega zbora je preložila tudi obravnavanje volilne reforme na spomlad 1909. — Češke žene pa pridno in vztrajno delujejo dalje; sklenile so trdno, da onemogočijo to krivično in nazadnjaško volilno reformo.

Slovanke in celo Nemke z zanimanjem spremljajo boj Čehinj za ženske politične pravice. Uspeh Čehinj bi bil uspeh vseh avstrijskih žensk, torej tudi Slovenk.

Mirko Poljanec:

Nastop.

Dolgo, dolgo si je že želela Milka, da bi nekoč nastopila tako v ulogi velike junakinje, da bi ji ploskala cela dvorana in bi ona odnesla velik lovorjev venec. Kako bi jo potem pogledovali na ulici, kako bi jo zavidale njene tovarišice, a ona bi se ne zmenila za nje, saj bi ji bilo tudi v sramoto, da bi kot priznana umetnica občevala s takimi, ki nimajo drugega imena kakor po očetu, ki je bil bogve kakšen drvar. Ob belem dnevu se je včasih zatopila v take vabeče sanje tako, da ni videla, ne čula, kaj se godi okolo nje, a zvečer je vedno komaj čakala, da je prišla ura, ko je poletela v gledališče.

Tam v sprednjih vrstah je imela svoj sedež, da je mogla kolikor mogoče natanko slediti vsaki kretnji igralke in mnogokrat, ko se ji je zdelo, da bi ona to ali ono ulogo bolje pogodila, je kar jeze zadržela, da ne more stati namesto tiste neokretnice ona na odru. Zapomnila si je vse, kolikor ji je bilo le mogoče in potem, ko se je vrnila iz gledališča, se je zaklenila v sobo in pričela igrati tako navdušeno, da je mnogokrat prebudila poleg speče. Kar v duhu je videla pred seboj obraze, ki se ji nasmihajo, sprejemala je cele grmade vencev in raznovrstnih šopkov in se priklanjala tja proti oknu globoko s solzami v očeh. In zgodilo se je, da jo je pri takem opraviilu mnogokrat pozdravilo belo jutro.

In priti ni moglo drugače, da je Milka res stopila na oder.

Že zelo zgodaj se je odpravila od doma, vsa v trepetu in težkem pričakovanju: to je bil zánjo odločilen večer. Naučila se je do pičice in poizkušala pogoditi svojo junakinjo že doma kar najbolje, zato pa je tudi pričakovala najlepših uspehov.

Še nikdar se ji niso zdele ulice tako polne občinstva, vse je menda drlo v gledališče, da vidi novo

umetnico, a v njej je tolklo srce in na prsi ji je legalo kakor morilna mōra. Ob vsakem lepaku je postala, da vidi, kako je natisnjeno njeno ime z velikimi, debelimi črkami, da gotovo vzbudi v vsakomur pozornost.

Pred gledališčem se je že gnetla gruča ljudstva in hitro je stopila Milka v garderobo, kjer jo je že vsa v strahu, da se morda ne zakasni, pričakovala njena strežnica.

Ej, kako se je blestela tista prosojna tunika, kako so se v tisočerih odsevih iskri bili biserni privezki in nakiti in celo igralsko osobje ji je čestitalo že zaradi izborne maske, kaj šele ko bodo videli njeno igro...

Zunaj nekje je udarilo v zvoniku in kmalu se je začulo nekako votlo bobnenje in polglasno govorjenje: gledališče se je odprlo.

Veliki lestenci pod stropom so zažareli, do poslednje lučice se je vse prižgalo; še nikdar nikoli ni videla Milka tako čarobno razsvitljene gledališke dvorane.

Počasi so se začeli polniti tudi sedeži in še je manjkalo skoraj četrt ure do predstave, ko je bilo gledališče že nabito polno.

Na odru je bilo davno vse v redu: sufleza je začela listati po rokopisu, igralci so stali na svojih mestih in tudi Milka, ki je imela nastopiti takoj, ko se dvigne zagrinjalo je že stala pripravljena za kuliso.

Nenadoma so po gledališču ugasnile luči, godba je zaigrala predigro, še nekaj hipov in zagrinjalo se bo dvignilo.

Milka je ponavljala v največji naglici prve stavke, ki jih ima izpregovoriti, glasek se ji je tresel, vse telo ji je drhtelo čudne, nerazumljive bojazni in v prsijah ji je ležalo, ko velik, težak kamen.

Nenadoma je zagrinjalo izginilo izpred njenih oči. »Naprej vendar!« je zašepetal nekdo za njo, kosa sama ni vedela, ali naj stopi naprej, ali je že dovolj pripravljena, a za take pomisleke ni bilo več časa — stopila je na oder — kako, tega ni vedela.

Nekaj je dejala, menda je bilo pravilno, saj je doma znala vendar tako gladko, tudi roko je menda povzdignila in oči uprla v strop, kakor je morala, a dalje — — suflerka je nekaj govorila, Milka ni vedela, ali je prav ali ne, zdelo se ji je, da je nekaj izpustila in hotela se je spomniti, a suflerka je že kar kričaje brala naprej — Milka je ostala — tiho.

Takrat je zagledala nekaj groznega, vse se ji je zvrtilo pred očmi in vsi tisti obrazi, kar jih je bilo v gledališču, so se ji bližali z groznim krohotom; zdelo se ji je, da jo hočejo raztrgati.

»Pomoči!« je zakričala na ves glas in se zagnala — — iz postelje z glasnim truščem na tla, da sta preplašena prihitela iz sosednje sobe oče in mati.

Tedaj se je tudi prebudila iz težkih sanj, in bila prvič zadovoljna, da ni bila v resnici na odru.

Ivanka Smrekarjeva:

Kurjava.

Stanovanje ogrevamo s kurjavo. Največ goriva dobivamo od rastlin. Najvažnejša goriva so: les, črni in rjavi premog in šota. Les je sestavljen iz kisika, ogljika, vodika in drugih rudninskih snovij. Rudninske snovi pri gorenju preostajajo v obliki pepela.

Vsak les pa nima enake množine vodika in ogljika. Tudi je nekateri les bolj luknjičav, se rad vname in gori hitro. Druge vrste les je gostejši; zato razločujemo trdi in mehki les. Mehki les ima mnogo vodika, je rahel in luknjičav, se rad vname in hitro gori. Trdi les ima več ogljika v sebi, je mnogo gostejši, se težje vname, gori bolj počasi, a daje tudi več toplote. Mehki les dajejo: smreka, jelka, bor, topol, lipa, jelša, vrba i. dr. Trdi les dajejo: bukev, gaber, javor, oreh, brest, jesen, črešnja, hrast i. t. d. Dobra drva morajo biti gosta, zdrava, trda in suha. Če so drva mokra, proizvajajo manj toplote kakor suha, ker porabi pri gorenju mokrota drv mnogo toplote za izhlapevanje. Tudi plavljena drva izgube na svoji dobroti.

Vsled vedno večje uporabe goriva v tovarnah in drugod bi bilo zmanjkalo že davno drv, da ni ohranila narava pod zemljo neizmernih zalog izvrstnega goriva, ki dandanes vedno bolj nadomešča les, to je premog.

Premog je v velikih skladih bolj ali manj globoko pod zemljo. Kopljejo ga tako kakor rudnino, četudi premog ni rudnina, nego je samo ostanek preobširnih gozdov, ki so se tekom dolgih stoletij popolnoma poogljčili in se tako izpremenili. Ob velikih zemeljskih prevratih, morda tudi že pred vesoljnim potopom, je prišlo mnogo takih gozdov pod zemljo, kjer je rastlinstvo polagoma zogljčeno. Ker pod zemljo ni mogel zrak do rastlin, niso mogle razpasti vsled gnilobe; neizpremenjene pa tudi niso ostale. Izločevale so počasi kisik in ogljikovo kislino v obliki plinov. Ogljik pa je ostal, se zgostil, in ker ga je zemlja tlačila, se je izpremenil v nekak kamen, t. j. premog. Čim starejši so skladi premoga, tem boljši so. Dostikrat izgubi premog popolnoma svojo rastlinsko obliko. Včasih pa se ohranijo tudi v najstarejših skladih dobro ohranjena rastlinska debela.

Črni premog je najstarejši; sveti se lepo črno in je jedernat. Vname se težko, gori počasi in le na močnem prepihu. — Z izžarivanjem premoga v zaprtih posodah se napravljata svetilni plin in koks. Koks proizvaja brez vsakršnega vonja mnogo toplote. — Največ črnega premoga imata Kitajska in Severna Amerika. V Evropi ga ima največ Angleška. V Avstriji pa ga je dokaj na Češkem, Moravskem in Šleskem ter Ogerskem.

Rjavi premog je navadno rjav, včasih tudi črn. V zemlji ne leži tako globoko kakor črni premog in je mnogo mlajši.

Pa ne samo les, tudi drugo rastlinje se zogljeni, posebno pa močvirni ali šotni mah. Te rastline odmirajo pri korenini, pri vrhu pa poganjajo nove vršičke. Ti usahli deli se pridružijo spodnji plasti, tako da postaja ta vsako leto debelejša. Ker zrak ne more do nje, se počasi zogljeni in toliko bolj zgosti, kolikor debelejša plasti leže druga vrh druge. V nekaj letih se naredi precej debel sklad. Na ta način se tvori počasi šota. Spodnje plasti postajajo vedno bolj črne, ker imajo mnogo ogljika v sebi. Najstarejša šota je dostikrat jako težka, mlajša pa je rjava, rahla in pogosto se prav razločno vidi, da je nastala iz mahovja in drugih različnih močvirnih rastlin. Dostikrat je pa šota pomešana z zemljo, zato se njena gorivna moč ne sme ceniti po teži, ampak po množini pepela, ki ga pušča pri gorenju. Čim manj je pepela, tem boljše je gorivo.

Iz ženskega sveta.

† **Vela Nigrinova.** V Belemgradu je umrla vrta Slovenka, najmenitnejša srbska igralka, velika umetnica, gdč. Vela Nigrinova, rodom ljubljanska rojakinja. Umrla je za žensko boleznijo, rakom! Ubožica je strašno trpela, predno jo je odrešila smrt groznih muk. Vedno je ljubila svoj narod, govorila je lepo slovensko, sprejemala gostoljubno vsakega rojaka, prihajala vsako leto domov na počitnice ter celo na smrtni postelji govorila le o domu. Iskala je zdravja na Bledu zaman. Pokojnica je bila z največjo častjo pokopana na srbske državne stroške v Belemgradu, kjer je delovala kot umetnica nad 25 let. Slava jej!

Gospa Vladova, soproga rumunjskega poslanca na Ogrskem, zanima danes vse madjarske časopise. Ker je zahtevala, da naj hodijo rumunjski otroci v rumunjske, madjarski otroci pa v madjarske šole, da naj podučujejo otroke narodni učitelji, je bila gospa Vladova obsojena v ječo za mesec dni. Puntarica jel izdajalka ogrske državne misli! Obsojenka se je proti razsodbi pritožila na najvišje sodišče, a gotovo je, da bo zaprta. Na Ogrskem so tudi sodniki politiki, strankarji! A zdaj je začelo biti sram tudi Madjare. Boje se obsodbe kulturne Evrope, ker preganjajo zdaj že ženske ter jih vlačijo v ječe. Na slabih nogah stoji madjarsko kraljestvo, če mu je nevarna ženska. Slabo izpričevalo madjarske pravice je, da se ne sme zahtevati narodnih šol in učiteljev. Zlasti se boje Madjari obsodbe Angležev, ki vedno ščitijo ženske, dasi so Angleži zelo brezobzirni. Gospa Vladova je že danes

slavna. Kako bo slavna šele, ko pride iz ječe! Zato je zdaj Madjarom obsodba gospe, ki je delala kot dobra mati in vzorna rodoljubka, zelo neprijetna. Ves svet sodi o Madjarih, da so brutalne narave, ki se ne ustraši najgrših sredstev. Zato bi Madjari radi vso zadevo potlačili in izbrisali iz zgodovine. A blamaža jim ostane.

Kaj more žena v narodu. Neki madjarski list piše: Madjari kot narod propadajo. Madjarska narodna bolezen je namreč — jetika. Baje so na Ogrskem okraj, kjer je vsak drugi človek jetičen. Omenjeni list trdi, da so krive tega — slabe madjarske matere! — Resnično je tudi, da so Madjarke narodno zelo nezavedne. Ljubezen do domovine in do maternega jezika jim je deveta briga. A tudi madjarski možje so slabi; kdor se oženi s Slovakinja ali Rumunjko, je za Ogrsko izgubljen. Madjarke so baje sposobne vsega za — moža. Brez načel, brez prepričanja so, večkrat tudi brez morale. A istotaki so baje možje. Za denar, za čast, za vpliv so sposobni zatajiti svojo kri in svoj jezik. Zato zahteva zdaj neki Madjar v posebni brošuri, naj se daje mladim Madjarkam boljša narodna vzgoja. Potem bodo boljši tudi njih sinovi, bratje in možje.

Otroške bolezni. V Berlinu so nedavno preiskovali, katere bolezni imajo otroci navadno, predno vstopijo v ljudsko šolo. Dognalo se je sledeče v eni šoli: 50 odstotkov otrok je še pred vstopom v šolo že prestalo ošpice, 26 odstotkov oslovski kašelj, 17 odstotkov kozice, 11 odstotkov škrlatico in 5 odstotkov difterijo (davico). Ker so vse te bolezni nalezljive, je dokazano, da šola ni kriva, ako otroci zbole, nego premala skrb mater. Seveda pa je nalezljivost v šoli včasih neizogibna, ako se pravočasno ne ukrene, da se bolni otroci obdrže doma.

Doma.

Madeže barvastih vezenin je jako težko odstraniti. Treba torej paziti, da se dotične vezenine ne pero v vroči vodi. Tudi ne smemo ročnih del, ki so okrašena z barvasto prejico ali s kakršnokoli barvasto nitjo, nikdar skupaj prati z belim perilom. Madeže barve pomoči z limonovim sokom in jih posipaj potem s soljo, nakar jih izpostavi ostrim solničnim žarkom. To ravnanje ponovi večkrat. Na ta način madeži vsaj oblede, če že ne izginejo.

Peneče se vino narediš iz jabolčnika ali hruškovca na sledeči način. Stopi v desetih litrih jabolčnika ali hruškovca 1—1½ kg sladkorja in prideni pol litra najfinejšega špirta. Potem nalij to vino v buteljke, zamaši jih dobro in zaveži zamaške z žico, kakor pri šampanjcu. Če bi vino ne imelo dovolj vretja, prideni vsaki steklenici še za pol leče svežega drožja.

Glasovi iz občinstva.

Vaše blagorodjel!

Tu Vam pošiljam par listkov Ciril-Metodove cikoriije. Ne vem sicer, ne razumem, kako je pač to, da se morajo stranke v nekaterih, da, v Kamniku skoro v vsaki trgovini, kar boriti za Cirilovo in Zvezdno cikoriijo. Šele, ako parkrat odločno zahtevaš, potem jo dobiš, a še ne gotovo; moraš takoj pogledati, ali je prava.

Primerilo se mi je, da sem zahtevala Cirilovo cikoriijo. Trgovec mi jo da; jaz vzamem zavoj, a ko pridem domu, pogledam in — bila je Frančkova cikoriija.

Torej si usojam najudaneje prositi sl. ured., da naj blagovoli glede trgovcev kaj v prih. številki Sl. Gospodinje omeniti, da se ne bodo branili dajati svojim odjemalcem zahtevane domače Zvezdne cikoriije.

Končno še nekaj: Dobivala sem Slovensko Gospodinjo že dvanajsta. V tej fari je bila ena naročena nanjo in tako je krožila po fari, da sem bila jaz 12. In vsaka hvali, in le hvali list. Posebno tiste Premkove povesti so jim všeč, sicer pa jim je vse pogodu.

Torej prosim, da mi pošiljate Slov. Gosp. na naslov:

Franja S. . . . k
M. pri Kamniku.

Slavno uredništvo!

Tukaj Vam pošiljam nekaj listkov Vaše cikoriije, katero rabim že delj časa, in se mi radi prijetnega okusa zelo dopade. Slučajno pa sem zvedela, da, ako se Vam pošlje listke, ki so pod pokrovom vsake te škatlje, se dobi »Slovensko Gospodinjo« brezplačno. Prosim Vas torej, blagovolite mi pošiljati »Slovensko Gospodinjo.« Jaz pa Vam trdno obljubljam, da Vam bom redno pošiljala listke ter tudi med svojimi tovarišicami kolikor mogoče razširjala »Zvezdno cikoriijo.«

Z odličnim spoštovanjem Vam udana

Franja H. . . . r
Male Lašče, št. 17.

Slavno uredništvo!

Po nagovoru in agitiranju neke gospice Tržačanke, želela bi, da bi me vzprejeli kot naročnico »Slovenske Gospodinje«. Začela sem rabiti zvezdno cikoriijo, katera je jako okusna in prikupljiva; nagovorila sem tudi druge svoje prijateljice, ki jo rabijo in so zelo zadovoljne z njo. Sedaj Vam pošiljam 10 listkov in v naprej jih bom pošiljala dvakrat ali trikrat na leto, ako bode te blagovolili mi poslati list. Prizadevate si bomo širiti bolj ko bo mogoče »Slovensko Gospodinjo,« ker tu na deželi potrebujemo najbolj izobrazbe.

Upajoča, da mi pošljete čimprej list, Vas pozdravljam s spoštovanjem

Antonija Š. . . . s
P. Dekani, št. 172, Istra.

Slavno uredništvo!

Tukaj zopet pošiljam nekaj listkov pripoznano iz vrstne zvezdne cikoriije ter prosim, da mi še nadalje pošiljate »Slov. Gospodinjo« kot zvesti odjemalki Vaše zvezdne cikoriije.

Z velespoštovanjem

Marija M. . . . k
Lepanjiva, p. Mozirje.

Slavno uredništvo!

Za Vaš cenjeni list »Slovenska Gospodinja,« ki mi ga pošiljate in mi je prav po volji, moram storiti svojo dolžnost ter Vam pošiljam listke najboljše Zvezdne cikoriije.

Priporočam se še za naprej za »Slovensko Gospodinjo« in Vas pozdravljam

Marija K. . . . l
V Cerknem št. 23. Primorsko.

Spoštovano uredništvo!

Da ustrezem Vaši želji, Vam pošiljam te listke. Tako vidite, da sem v resnici odjemalka izvrstnih kavinih surrogatov I. jugoslovanska tovarne v Ljubljani.

Prosim, da mi torej pošljete list »Slovensko Gospodinjo,« ki ga zelo rada čitam.

S spoštovanjem

Amalija K. k
Biljana-Zalibreg 6.

Opomba uredništva: Priobčujemo doslovno nekaj pisem, ki dokazujejo, kako slabo izvršujejo nekateri slovenski trgovci geslo »Svoji k svojim!« Sramota je za naš narod, da nekateri Slovenci rajši podpirajo tujca, kakor domačina! Prosimo, da nam čitateljice sporoče še kaj več o teh razmerah na deželi! Svoje naročnice pa prosimo, da širijo naš edini slovenski ženski list!

Zimske barhente

flanele, manjšestre, kanafase, zefire, platno, križete itd. razpošilja

ročna tkalnica

Jaroslav Marek, v Bystřém
p. Nové Mesto n. M. Češko.

Usaška gospodinja naj bi naročila za poskušnjo ter se prepričala o mojem dobrem blagu. Razpošiljam tudi 1 zavoj 40 m lepih ostankov barhenta, flanela in kanafasa, po povzetju za K 16.— franko.

Najboljši češki nakupni vir.

Ceno posteljno perje!

1 kg sivoga, puljenega 2 K, boljšega 2 K 40 h; polbelega 2 K 80 h; belega 4 K; belega, puha-stega 5 K 10 h; 1 kg vefinega, sneznobelega, puljenega 6 K 40 h; 8 K; 1 kg puha, sivoga 6 K, 7 K; belega, finega 10 K; najfinejši prsni puh 12 K. Kdor vzame 5 kg dobi franko.

Zgotovljene postelje

iz gostonitega rdečega, modrega, belega ali rumenega nankinga, pernica, 180 cm dolga, 116 cm široka, z 2 zglavnikoma, vsak 80 cm dolg, 58 cm širok, napolnjen z novim, sivim jako stanovitnim puhaštim posteljnim perjem 16 K; napol puh 20 K; puh 24 K; same pernice po 10 K, 12 K, 14 K, 16 K; zglavniki 3 K, 3 K 50 h, 4 K. Razpošiljanje po povzetju od 12 K naprej franko. Dovoljeno je vzeti nazaj ali zamenjati franko. Za neugajajoče se povrne denar.

S. Benisch, Deschenitz 833, Šumava, Češko. Cenovnik zastoj in franko.